

POSTANOWIENIE

Dnia 17 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku M. O.

przy uczestnictwie A. K., K. K., J. A., X.Y., G. K., K. K. s. S., D. S., M. S., K. K. s. W., T. K., P. K., S. K., D. K., J. K., B. K., Y. Z., E. K., D. T., Z. Ż., C. K., L. K., A. P., Z. T., T. W., M. Z. i Ż. Ż.

o dział spadku i zniesienie współwłasności nieruchomości,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 lipca 2020 r.

zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Okręgowego w T.
z dnia 12 września 2019 r., sygn. akt I Ca (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca M. O. wystąpił z wnioskiem o dział spadku po W. K. i zniesienie współwłasności nieruchomości.

Sąd Rejonowy w K. w postanowieniu z dnia 11 kwietnia 2018 r. ustalił, że przedmiotem postępowania są działki nr (...)0, nr (...)8 i nr (...)0 położone w K. i dokonał działu spadku oraz zniesienia współwłasności tych nieruchomości w ten

sposób, że przyznał wnioskodawcy na własność działki nr (...)0 i nr (...)8, a uczestniczące postępowania D.T. działkę nr (...)0. Ponadto zasądził od wnioskodawcy i uczestniczki D. T. spłaty. Wnioskodawca został zobowiązany do spłacenia uczestniczki Y. Z. - kwotą 4 270 zł i uczestnika A. K. kwotą 628,33 zł. Uczestniczka D. T. z kolei powinna uiścić na rzecz uczestnika A. K. spłatę w kwocie 14 912,91 zł i na rzecz uczestniczki B. K. spłatę w kwocie 15 541,24 zł. Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd wskazał art. 213 - 221 w zw. z art. 1070 k.c.

Według ustaleń Sądu pierwszej instancji W. K. zmarła w dniu 13 sierpnia 1978 r. Wchodzący w skład spadku po niej udział $\frac{1}{2}$ w gospodarstwie rolnym złożonym z działek nr (...)0, nr (...)8 i nr (...)0 odziedziczyły dzieci – M. O., P. K. i S. K. W chwili orzekania przez Sąd Rejonowy działki te stanowiły współwłasność wnioskodawcy oraz uczestników D. T., Y.Z., B.K. i A. K..

Sąd ustalił, że działka nr (...)0 ma 61 arów, wartość 435 950 zł (w tym 3(...) 240 zł stanowi wartość nakładów poczynionych przez uczestniczkę D. T.) i jest zabudowana domem mieszkalnym i budynkami gospodarczymi używanymi przez D. T. z rodziną. Nie jest możliwe dokonanie jej podziału fizycznego w sposób odpowiadający zasadom prawidłowej gospodarki.

Działki nr (...)0 i nr 2(...) są działkami rolnymi o łącznej wartości 25 620 zł.

Gospodarstwo rolne można podzielić w ten sposób, że działka nr (...)0 zostanie oddzielona od pozostałych działek. Wnioskodawca jest rolnikiem i prowadzi indywidualne gospodarstwo rolne.

W końcowej fazie postępowania uczestniczka D. T. złożyła pismo zawierające zarzut nabycia przez nią własności $\frac{2}{3}$ udziału w nieruchomości stanowiącej działki o nr (...)0, (...)8 oraz $\frac{42}{96}$ udziału w działce (...)0 w drodze zasiedzenia z dniem 13 sierpnia 2008 r. i wnioski dowodowe, mające wykazać jego zasadność.

Sąd Rejonowy zwrócił to pismo na podstawie art. 207 § 6 k.p.c., a na podstawie art. 217 § 2 k.p.c. pominął zgłoszony w nim zarzut i wnioski dowodowe.

W apelacji od postanowienia Sądu pierwszej instancji uczestniczka D. T. wniosła o jego zmianę przez rozpoznanie zarzutu zasiedzenia i przeprowadzenie wnioskowanych przez nią dowodów, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zarzuciła

naruszenie przepisów postępowania - art. 618 § 1 i 3 w zw. z art. 688 k.p.c.; art. 207 § 6 w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. i art. 212 § 3 k.p.c. Podkreśliła, że zgodnie z art. 618 § 1 i 3 k.p.c. spory o prawo własności, do których należy sprawa o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności, wszczęta przez jednego ze współwłaścicieli (spadkobierców), należy zgłosić w postępowaniu o zniesienie współwłasności pod rygorem utraty roszczenia. Powołała się także na art. 684 k.p.c., zgodnie z którym sąd ma obowiązek z urzędu ustalić skład i wartość spadku. Jej zdaniem błędne jest stanowisko Sądu Rejonowego, że zgłoszenie żądania stwierdzenia zasiedzenia na ostatnim posiedzeniu zmierza do przewlekłości sprawy. Nierozpoznanie tego zarzutu spowodowało, jej zdaniem, nierozpoznanie istoty sprawy.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 12 września 2019 r. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w K. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu wyjaśnił, że podziela zarzuty i wnioski apelacyjne, a także argumentację prawną uczestniczki D. T. Wskazał, że w sprawie o dział spadku i zniesienie współwłasności sąd ma większy obowiązek działania, także z urzędu, nie mógł więc zwrócić wniosku uczestniczki o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości należących do spadku, czy też udziałów w tych nieruchomościach lecz jego obowiązkiem było przeprowadzenie postępowania w zakresie objętym wnioskiem oraz wydanie w tym przedmiocie rozstrzygnięcia. Zgodził się z apelującą, że zwrócenie wniosku i zaniechanie rozpatrzenia zarzutu zasiedzenia doprowadziło do nierozpoznania istoty sprawy, wobec czego uchylił zaskarżone postanowienie na podstawie art. 386 § 4 k.p.c.

W uzasadnieniu wskazał na konieczność rozpoznania przez Sąd pierwszej instancji wniosku uczestniczki o stwierdzenie zasiedzenia, po przeprowadzeniu stosownego postępowania dowodowego. Zwrócił też uwagę na potrzebę zbadania aktualnego stanu prawnego nieruchomości, ze względu na zgłoszone przez skarżącą zmiany własnościowe dokonane po wydaniu zaskarżonego postanowienia, związane z przeniesieniem na uczestniczkę udziałów we współwłasności nieruchomości przez wszystkich pozostałych współwłaścicieli - poza wnioskodawcą.

Wnioskodawca złożył zażalenie od tego orzeczenia. Podniósł w nim zarzut naruszenia przepisów postępowania - art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 i w zw. z art. 684, 688 i 618 § 1 i 3 k.p.c., a ponadto także art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 i w zw. z art. 207 § 5 i 6, art. 217 § 2 k.p.c. oraz w zw. z art. 684, 688 i 618 § 1 i 3 k.p.c., polegający na błędnym przyjęciu, że „zarzut zasiedzenia podniesiony w postępowaniu o dział spadku i zniesienie współwłasności i postępowanie o zasiedzenie jest postępowaniem o prawo żądania zniesienia współwłasności i o prawo własności jak również wzajemnym roszczeniem współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy w rozumieniu tych roszczeń, określonym, przepisem art. 618 § 1 k.p.c., podczas gdy postępowanie o zasiedzenie udziału takim postępowaniem nie jest”, że zarzut ten „jest rozstrzygnięciem dokonywanym przez Sąd z urzędu (...)”, oraz że termin podniesienia zarzutu zniesienia współwłasności nie może być ograniczony terminem sądowym pod rygorem pominięcia odpowiednio do treści art. 207 § 5 i 6, art. 217 § 2 k.p.c. w zw. art. 13 § 2 k.p.c. We wnioskach domagał się uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zadaniem Sądu Najwyższego rozpatrującego sprawę na skutek zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo rozumiał przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Przedmiot badania ogranicza więc zakres dopuszczalnych zarzutów i powoduje, że zażalenie powinno skupiać się na kwestionowaniu stanowiska, iż wystąpiły przesłanki stosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Prawidłowość merytorycznego poglądu prawnego sądu drugiej instancji, odnoszącego się do materii będącej przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie, pozostaje zasadniczo poza zakresem kontroli zażaleniowej, z wyjątkiem oceny, czy miała miejsce nieważność postępowania (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013/3/41, z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13, OSNC-ZD 2014/A/4). Poza tym wypadkiem ocena dokonywana przez Sąd Najwyższy przy rozpatrywaniu zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. powinna mieć charakter formalny, a punktem odniesienia przeprowadzanego

badania należy uczynić ustanowione w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. przesłanki uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w merytoryczne kompetencje sądu, który wydał orzeczenie kasatoryjne w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Okręgowy, uchylając zaskarżony wyrok, powołał się na nierozpoznanie przez Sąd Rejonowy istoty sprawy z uwagi na odmowę rozpoznania podniesionego przez uczestniczkę postępowania D. T. zarzutu zasiedzenia przez nią udziałów w nieruchomości, która stanowiła przedmiot podziału, wskazując, że zarzut nabycia w drodze zasiedzenia własności przedmiotu podziału należy do zagadnień, które wymagają rozpoznania w postępowaniu o zniesienie współwłasności. Prawdopodobnie stanowiska merytorycznego Sądu Okręgowego nie podlega kontroli w postępowaniu zażaleniowym (choć w opozycji do orzeczenia przywołanego przez skarżącego w zażaleniu można przywołać uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1969 r., III CZP 12/69, OSNCP z 1970 r., nr 3, poz. 39), zaś przyjęcie przez ten Sąd stanowiska, że kwestia, czy i czyją współwłasność stanowi przedmiot objęty wnioskiem o zniesienie współwłasności jest podstawową kwestią badaną w tym postępowaniu (art. 617 i art. 618 § 1 k.p.c.) i jedynie w nim (jeśli zostało wszczęte) spór w tej materii może zostać rozstrzygnięty po wszczęciu postępowania działowego (art. 618 § 2 k.p.c.) uzasadnia wniosek, że Sąd pierwszej instancji nie rozstrzygnął istoty sprawy.

Nierozpoznanie istoty sprawy - najkrócej mówiąc - jest wadą polegającą na tym, że - z różnych przyczyn - sąd pierwszej instancji nie zbadał należycie podstaw powództwa (wniosku), lub też nie rozważył zarzutów obronnych podniesionych przez pozwanego (uczestnika). Może polegać na nierozstrzygnięciu o rzeczywistym przedmiocie sprawy, albo na niezbadaniu materialnej podstawy żądania czy też merytorycznych zarzutów strony (uczestnika), ponieważ Sąd bezpodstawnie uznał, że stoi temu na przeszkodzie materialnoprawna lub procesowa przesłanka unicestwiająca roszczenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936/315; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003/3/36; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635.; z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009/1-2/2, a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750, z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22, z dnia 3 lutego 1999 r.,

III CKN 151/98, LEX nr 519260; z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, Lex nr 1231340; z dnia 26 listopada 2012 r., I CZ 147/12, Lex nr 1284698, z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, oraz z dnia 16 listopada 2012 r., III CZ 83/12 - niepubl.). Do formalnych przesłanek zaliczyć można zastosowanie art. 207 § 5 i 6 k.p.c. w wypadku, kiedy treść pisma nie uzasadniała takiej czynności. Sąd Okręgowy trafnie więc zinterpretował i zastosował art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy oddalił zażalenie na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego zamieszczone zostanie w orzeczeniu kończącym postępowanie, zgodnie z postanowieniem art. 108 § 1 w zw. z art. 394¹ § 3, art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. Postanowienie Sądu Najwyższego wydane w niniejszej sprawie nie ma takiego charakteru.